

מחשבה קצרה על הדף

הרב יחזקאל הרטמן

SHORT MACHSHAVA ON THE DAF

סוטה דף טו

קרבן העומר מאכל בהמה, וספירת העומר

הגמ' מבארת שהטעם שסוטה מביאה מנחה שעשויה משעורים, שכשם שמעשיה מעשה בהמה, כך קרבנה מאכל בהמה. המשנה הקשתה שהרי גם מנחת העומר באה מן השעורים, והיא עונה שמנחת העומר באה מ'גרש', שזה יותר מנופה ויותר משובח, ואילו מנחת סוטה באה מקמח שעורים רגיל.

ובאמת מה הביאור בזה שקרבן העומר הוא מאכל בהמה. המהר"ל (דרוש על התורה, ותפארת ישראל פכ"ה) אומר יסוד גדול, ותורף העניין כתוב ברד"ק על הושע (ג, ב), שכשעם ישראל יצא ממצרים לא הייתה להם צורת אדם גמורה, וכמו שאומר האריז"ל שלא היו ראויים לצאת, וכמו שאמרו מלאכי השרת לקב"ה בקריעת ים סוף 'הללו עובדי עבודה זרה, והללו עובדי עבודה זרה'. ולכן החג נקרא פסח, לשון לפסוח, על פי הפסוק 'מדלג על ההרים'. שהקב"ה מביא את עם ישראל למקום שהוא מעבר לדרגתו.

כל יציאת מצרים היא מ'איתערותא דלעילא', מקום שמעבר לדרגתו. בספירת העומר עם ישראל סופר כדי לקבל תורה ביום החמישים, ולקבל אז צורת אדם שמקבל תורה. מתן תורה הוא יום חתונתו, חיבור גמור בין הקב"ה לעם ישראל, וזה שייך רק כשתהיה להם צורת אדם גמורה.

זהו מהלך ספירת העומר - בניין פרצוף כלל ישראל כצורת אדם. ומוסף הרב בעל התניא ב"ליקוטי תורה" שלו, שלכן אין סופרים ספירת העומר ביום ראשון דפסח, שביום הראשון היה גילוי גמור של איתערותא דלעילא שלא היה מקום כלל לישראל לפעול, שאפילו אינם יכולים לספור יום אחד בעומר. תחילת בניינה של כנסת ישראל היא רק ביום השני והלאה.

וזהו המהלך שמתחיל מקרבן העומר, מאכל בהמה, עד שתי הלחם הבא מן החיטים שהם מאכל אדם. ידוע שקרבן העומר מתיר את התבואה במדינה, ושתי הלחם מתירים את התבואה במקדש (שזה ענין יותר גבוה). כלומר עם ישראל הולך ממדרגת בהמה שלית לה מגרמא כלום, למדרגת אדם שעומד לעצמו.

קרבן העומר מייצג את עם ישראל כשאין להם צורת אדם, ורק בספירת העומר, ביום הנ' הם באים לצורת אדם.

דף טז

נוב וגבעון

לומדים מהפסוק של 'בקרקע', לרבות שילה נוב וגבעון ובית עולמים, רש"י אומר שלא גורסים נוב וגבעון, כיון שלא היה שם ארון אלא מזבח הנחושת לבדו, ולא קרב שם קרבן יחיד.

התוס' ישנים ביומא (מד, א) מביאים את דברי רש"י ומוסיפים עליו את המילים "דרחמנא אמר משכן ממש שיהא עומד בקדושתו כמשפטו, שיהא הארון בבית קדשי הקדשים". פי' שאם הארון חסר, אזי חסר משהו מהותי בקדושת המשכן.

הרמב"ם בהלכות בית הבחירה פ"א ה"ב כתב: "כיון שנכנסו לארץ העמידו המשכן בגלגל ארבע עשרה שנה שכבשו ושחלקו, ומשם באו לשילה ובנו שם בית של אבנים ופרשו יריעות המשכן עליו ולא היתה שם תקרה, ושס"ט שנה עמד משכן שילה, וכשמת עלי חרב ובאו לנוב ובנו שם מקדש, וכשמת שמואל חרב ובאו לגבעון ובנו שם מקדש, ומגבעון באו לבית העולמים, וימי נוב וגבעון שבע וחמישים שנה".

מפשטות לשונו של הרמב"ם משמע שאין הבדל בין נוב וגבעון לבית עולמים, וכולם נקראו בשם 'מקדש', אע"פ שלא היה בהם ארון.

ונמצא שיש כאן מחלוקת בין רש"י לרמב"ם האם נוב וגבעון נחשבים מקום מקדש או לא.

לכאורה הרמב"ם אזיל לשיטתו, שהרי נחלקו הרמב"ם והרמב"ן מהו עיקר המקדש, שהרמב"ם (תחילת בית הבחירה) סובר שעיקר המקדש הוא מקום העבודה של ישראל, ומאידך הרמב"ן (עה"ת) סובר שעיקר המשכן הוא המשך של השראת השכינה של מעמד הר סיני.

מו"ר הגר"מ שפירא זצ"ל אמר שהרמב"ם והרמב"ן אזלי לשיטתם, שהרי הם נחלקו בעוד ב' מחלוקות: האם יש חובה להתפלל כל יום, שדעת הרמב"ם שיש חובה מדאורייתא להתפלל בכל יום, ודעת הרמב"ן שיש מצווה להתפלל רק בעת צרה. עוד נח' הרמב"ם והרמב"ן האם יש מצווה לזכור את מעמד הר סיני.

וביאור שורש המחלוקת היא דהרמב"ם סבירא ליה שעיקר מעמד הר סיני הוא תעבדון את האלקים על ההר הזה. ואילו הרמב"ן סובר שעיקר מעמד הר סיני

הוא גילוי השכינה, גילוי כבוד ה' בעולם. וממילא, המשכן שהוא השמך מעמד הר סיני, ממשיך באותו מהלך: לדעת הרמב"ם עיקר המשכן הוא מקום העבודה, ודעת הרמב"ן עיקר המשכן הוא גילוי שכינה.

וממילא זוהי המחלוקת לגבי תפילה ג"כ: הרמב"ם ס"ל דיש חובה להתפלל בכל יום שכן זהו עיקר הדגש של עשם ישראל כשם שהיה במעמד הר סיני, והרמב"ן ס"ל שאין חובה כזו. וממילא הרמב"ם ס"ל שאין מצווה לזכור את מעמד הר סיני, שכן אין מצווה לזכור שעבדנו את ה', כי אנחנו עובדים אותו בכל עת, עבודה שבלב זו שכינה. ולכן אין מצווה נפרדת לזכור את מעמד הר סיני. אבל הרמב"ן ס"ל שיש מצווה לזכור את אותו גילוי שכינה שהיה במעמד הר סיני תמיד.

המעין יראה, שזה שורש המחלוקת שהייתה בכל הדורות, האם העיקר הוא התפילה (שזו עבודה) או התורה (שזה הגילוי שמלמעלה).

ואם כן מבואר, שהרמב"ם הולך לשיטתו שעיקר המקדש הוא העבודה, ולכן אע"פ שאין ארון מ"מ עיקר המקדש קיים, ורש"י אפשר שסבר כהרמב"ן שעיקר המקדש הוא השראת השכינה, ולכן כשאין ארון חסר דבר מהותי בעניינו של המקדש.

דף יז

עפר ואפר

דרש רבא בשכר שאמר אברהם אבינו ואנכי עפר ואפר זכו בניו לב' מצוות, אפר פרה ועפר סוטה. המפרשים מציינים (מהר"ל, עין יעקב) שהכוונה לענווה של אברהם אבינו שהיא תנאי להשראת השכינה. עפר סוטה מביאה להשראת שכינה בין איש לאשתו, וכן אפר פרה מסלק את הטומאה המונעת את החיבור בין הקב"ה לעם ישראל.

בבית הלוי כתב שיש הבדל בין עפר לאפר: אפר היה לו עבר מפואר, ואין לו עתיד, שאינו בר גיבול. ואילו עפר אין לו עבר, אך יש לו עתיד שיכול להצמיח פירות לגאון ולתפארת. וזה מה שאומר אברהם בענוותו: אין לי חשיבות, הן מצד העבר והן מצד העתיד. וכנגד זה המצוות הללו: אפר פרה מטהר את האדם ממה שנטמא בעבר, ע"י שמוחק את העבר. עפר סוטה מטהר אישה לבעלה ונותן להם עתיד.

ונוסיף כאן מה ששמעתי ממו"ר הגר"מ שפירא זצ"ל, דאיתא בספר גבול בנימין (לתלמיד הרמח"ל) ש"עפר" הוא "ע" פר" דהיינו פרי החג כנגד אומות העולם. "אפר" הוא "א" פר" כנגד הפר של שמיני עצרת כנגד כלל ישראל. וזה הגילוי של החילוק. גם לשבועים פרים יש השפעה מלמעלה, אך הם מתמעטים והולכים. אך אצל כלל ישראל יש קשר מיוחד. כשאברהם אומר "ואני עפר ואפר" בא לגלות את החיבור הגדול בין זרעו להקב"ה.

דף יח

אמן שלא אטמא

שיטת ר"מ שהמים בודקין את האשה שלא תטמא בעתיד, ומוסיפה הבריתא: לא כשאמר ר"מ אן שלא אטמא, שאם תטמא המים בודקין אותה מעכשיו, אלא כשתטמא המים מערערין אותה ובודקין אותה. ומקשה המרומי שדה מהיכי תיתי היינו סבורים שתהא נבדקת עתה על מה שתחטא בעתיד, וכי היאך אפשר לומר שתענש לפני החטא. וכן המנ"ח (שסו) הקשה "היכן מצינו עונש בדיני שמים על העתיד, דהבחיירה ביד האדם, דאפשר שלא תזנה, וגם כל ישראל בחזקת כשרות והיאך תהיה סברה דהשי"ת יענש אותה על העתיד, ומצינו כמה פעמים (ר"ה טז, ב) דאין זה דרכו ית"ש, מרוב חסדי משלם שכר לעתיד, אבל לא עונש".

ונוסיף מה שדיברנו בר"ה דף ט"ז במה שאמרו שאין דנים את האדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה, וקשה מבן סורר ומורה שנידון על שם סופו. ומהר"ל ועוד אחרונים כתבו לחלק בין ב"ד של מעלה שדנים באשר הוא שם, וב"ד של מטה דנים ע"פ העתיד. וביארנו שם שעומק דברי המהר"ל הם שב"ד של מעלה אינם יכולים לדון לפי העתיד, דא"כ אין לדבר סוף - כל אדם יהיה נידון מייד בלידתו על העתיד, אבל ב"ד של מטה אינו דן את העתיד, שהרי אינם דנים על פי נבואה, אלא שדנים לפי מעשיו עכשיו איך יהיה בעתיד. ועכ"פ כאם הוא דין בדיני שמים, וא"כ איך יש הו"א שתהיה נידונת כפי העתיד?

המנ"ח והנצי"ב מתרצים שבאמת גם לפי ההו"א היא תמוות רק לכשתחטא בעתיד, אך הנידון הוא אלו מים ימיתו אותה, האם השתייה שהיא שותה עכשיו יגרמו לה למות בעתיד, או שהמים ישארו בגופה, ובעתיד הם יפעלו את פעולת השתייה וימיתו אותה. ונפק"מ כאשר הבעל יעבור בינתיים עבירה, דאם המים ששתתה כבר פועלים, הרי לא אכפת לן שהבעל חטא, אך לפי המסקנא המים העתידיים הם הפועלים,

וכל שהבעל בנתיים חטא, אין הם יכולים לפעול.

וזה שכתב רש"י שכאשר תחטא בעתיד, המים יחזרו לגרונה ויבדקוה. והנה יש קושיא נוספת בסוגיא, שהתוס' בע"א הביאו מהירושלמי "לא שהיה ר"מ אומר המים בודקין אותה מעכשיו, אלא לכשתטמא המים בודקין אותה למפרע". והרש"ש תמה מה ראו התוס' להביא מהירושלמי, הרי כן מפורש בבבלי כאן.

ולפי דברי המנ"ח והמרומי שדה מובן מאד, שהירושלמי אומר שהמים בודקין אותה למפרע, כלומר שהשתייה הקודמת פועלת למפרע ע"י החטא. וזה שונה מהבבלי שמסיק שהתייה תהיה בעתיד. וכן ביאר בספר גבורת יצחק. וע"ע בהערות הגר"ש אלישיב מהלך נוסף.

דף יט

אין יצר הרע מצוי לשעה

בשלמים וסוטה הכהן מניח ידו תחת ידי הבעלים ומניף.

והתוס' מביאים שהירושלמי מקשה דהרי כיעור הוא לעשות כן. ומתרג' (א) מביא מפ"ה (ב) עושה זאת כהן זקן. (ג) אין יצר הרע מצוי לשעה. כלומר לפרק זמן קצר.

ובתוס' הרא"ש כאן מביא גירסא אחרת (והובאה גם בשנו"ס בירושלמי עוז והדר): שאין יצר הרע מצוי לאותה שעה. בשו"ת בית יהודה (עייאש) ח"א אהע"ז ס' לג ביאר דכיון שהמעמד הוא בכינוס של רבים, אין יצה"ר מצוי. ועוד ביאר טעם אחר, דכיון דעל דבר ערוה הם דנים אותה ומגלים את נבלותיה, ליכא למיחש דעל דבר שנענשת עליו יבואו אחרים להכשל בעבירה. המנחת אלעזר (ח"ג סוסי' כה) מביא מהאר"י, וכן מביא הרקאנטי (פרשת ויקרא) על עשיית הכיור מהמראות הצובאות "ובעבור שאסור להסתכל באשה לכן עשו הכיור במראות הצובאות כי כשהכהן מקריב קרבן נשים מסתכל בכיור ורואה בו פרצוף האשה המביאה הקרבן". ומקשה המנחת אלעזר, דמה מועיל שהכהן רואה את האשה דרך מראות הצובאות הרי סוף סוף רואה אותה? מבאר המנחת אלעזר שבוודאי שהכהן יכול להסתכל בפני האשה, שבזמן הקרבת קרבן אין הרהורים. ומה שאמרו כאן 'שמה יתגרו בה פרחי כהונה', היינו אחר שתצא החוצה. אבל בזמן הקרבת קרבן יש קדושה וטהרה [ומה שמבואר שיצה"ר שולט בשמחת בית השואבה, שאני התם שהוא זמן שמחה]. ומה שכתבו הרקאנטי והאר"י היינו רק למראית עין שאנשים לא יחשבו שהכהן מביט בה.

הגר"ע יוסף זצ"ל בספרו יביע אומר, מביא ראיה לדבר מהירושלמי הנ"ל (וברור שאזיל לפי גירסת 'אותה שעה'), שבזמן שעוסקים בעניני קדושה בבהמ"ק, אין חשש יצה"ר.

דף כ

המלמד בתו תורה

בן עזאי אומר חייב אדם ללמד בתו תורה. ר"א אומר כל המלמד בתו תורה כאילו לומדה תיפלות.

חלק מהמפרשים מציינים למה שאמרינן "נשים דעתן קלה", ועל כן אין להן חיבור גמור לתורה.

התורה תמימה (דברים יד, יט) מקשה דהגמ' בנדה (מה, ב) אומרת "בינה

יכולה להתנגד אליה.

תפקיד האדם בעולם הוא לעשות מצוות, וכדאיתא בשל"ה שכל ענין המצוה הוא להביא שם שמיים לעולם. המילה "מצוה" הוא אותיות הוי"ה (האותיות 'מצ' הן יו"ד וה"א באתב"ש, ואחרי כן כתוב 'וה'). וכלשון הגמ' בסוכה (ט, א) "חל שם שמיים על הסוכה", שמביאים שם שמים לעולם. וכשיש מצוה שא"ל לעשותה ע"י אחרים, התורה נדחית, דסו"ס תפקיד האדם להביא את התורה אל תוך החומר של העולם, לגלות את ה' בתוך המציאות הגשמית.

נמצא שתורה כולה רוחנית, ואילו מצוה היא שילוב של גשם ורוח.

דף כב-א

שכר פסיעות א'

ר' יוחנן למד קיבול שכר מאלמנה שהלכה לבית כנסת רחוק משום 'שכר פסיעות'. המהר"ל (נתיב העבודה פ"ה) שהמושג שכר פסיעות שייך רק בהליכה לתפילה. אך אדם שיפסע לסוכה לא יקבל שכר על כל פסיעה. והטעם, כי לגבי תפילה השי"ת מצוי בבית הכנסת וכשהולך לבית הכנסת נמשך אל השי"ת להיות לו דביקות בו ית'. וידוע כי המתנועע אל דבר הוא דביקות גמור עם המתנועע יותר ממי שהוא קרוב לו כבר.

כלומר, ההליכה לכיוון בית הכנסת, מראה את ההשתוקקות והחיבור להקב"ה, ועל זה מקבל שכר פסיעות.

הפחד יצחק (ר"ה מאמר ה) מבאר יותר את דברי המהר"ל בלוק בין תפילה למצוה. בתפילה יש מושג של 'עומד לפני המלך', ואם הוא סיים את התפילה ולא פסע אחורה ג' פסיעות, הוא עדיין עומד לפני המלך. המצב עדיין ממשיך. [דוגמה נוספת, מדברי הגר"ח שיש כוונה כללית בתפילה שנצרכת לכל אורך התפילה, והוא שיכוון שעומד לפני המלך, ובלי זה אין כאן את התנאי הבסיסי של תפילה. הרי שהמצב של תפילה הוא קירבת אלקים]. וזה מה שביאר המהר"ל שההולך לבית כנסת מתנועע לקירבת אלקים. אבל במצוה עיקר הפעולה היא מעשה המצוה ואין מושג של קרבת אלקים. ועל כן אין טעם לאדם לקיים מצוות סוכה רחוק ממקום מגוריו, דאין שכר פסיעות מצוות, רק בתפילה.

דף כב-ב

שכר פסיעות ב'

המשנה באבות אומרת "אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב ע"מ לקבל פרס". וא"כ קשה מה שאמרה אותה אלמנה לר' יוחנן שהיא הולכת לבית הכנסת הרחוק כדי לקבל יותר שכר, ושיבחה ר' יוחנן. והרי אותה אלמנה כיוונה למטרת שכר.

והחיד"א מביא ג' תירוצים.

בספר כיכר לאדן (סי' ט מס' ד"א זוטא פ"ב) ביאר שהטעם שאין לאדם לקיים מצוה כדי לקבל שכר, כדי שלא יהיה מצב שהשכר יתמהמה ויתנה על הראשונות. במה דברים אמורים, בשכר בעוה"ז. אבל המצפה לשכר בעוה"ב אין שייך בזה החשש של תוהה על הראשונות.

תירוצ' נוסף כתב החיד"א, אימתי נאמר 'אל תהיו כעבדים וכו'', היינו בחובתו בעולמו - מצוות שמחוייב בהן. אבל כשאדם עושה מעבר למה שמחוייב, כדוגמת אותה אלמנה, יכול לעשות ע"מ לקבל פרס. וכן מבאר

יתירה ניתנה באשה", וכיצד מתיישב הדבר עם העובדה שדעתן קלה. ויצא לחלק בין 'בינה' ל'דעת'. דעת היא המושכל הראשון של באדם. בינה היא היכולת לבנות בנינים על סמך המושכל הראשון. לאשה חסר המושכל הראשון, וזהו 'דעתן קלה'.

ונבאר בנוסח אחר, וכפי ששמעתי ממו"ר הגר"מ שפירא זצ"ל. חז"ל מלמדים אותנו ששלבי הלימוד עוברים דרך "הכמה בינה ודעת", ורש"י בחומש מסביר שחכמה היא מה שאדם מקבל מרבו (תפיסה ראשונית). בינה היא להמשיך ולבנות על הידיעה הראשונה. כשאדם ממשיך ולקח את הידיעות הללו ומחבר אותן לעצמו, זה המושג 'דעת'. כלשון: "והאדם ידע את חוה", חיבור של המושג למהות האדם. לאשה יש חסרון במושג של ה'דעת' הזה. הגמ' מספרת על אשה שכשהיתה נשואה לצדיק היתה צדקת, וכשהיתה נשואה לאחר מכן לרשע, היתה רשעית. אין לאשה דעה שהוא חיבור הדבר אל מהותה.

אדם לא יכול ללמד את בתו תורה, משום שדעתה קלה. כשאין אפשרות לחבר את התורה למהות האדם, הרי זה חסרון בעיקר צורת הלימוד. מטרת התורה ולימודה היא לחבר את התורה לחייו. אם אדם לוקח את התורה רק ברובד ההבנה, אין זה לימוד הראוי. וע"ז אמרו שהחכמה מביאה ערמוניות, שזהו חסרון בתפיסת החכמה.

ומן הראוי לציין בשולי הדברים לדברי החפץ חיים בלקוטי הלכות בהערה, שכל זה היה בדורות הקדמונים שאשה היתה גדלה בבית וסביבה של תורה, והיתה קולטת את התוכן הראוי. אבל כיום הדבר שיתן לה את החיבור ליהדות וליראת שמים, הוא רק בלימוד תורה. וכידוע שהאמרי אמת מאד דירבן את מרת שרה שנירר לפתוח את בית יעקב, כיון שראה את החסרון בדורו בחינוך הנשים. ובדרך בדיחותא אומרים שהמלמד תורה "כאילו מלמדה תיפלות", ובכל אופן זה עדיף מאשר ללמוד "תיפלות עצמה"...

דף כא

כי נר מצוה ותורה אור

המצוה היא נר שהארתו מצומצמת, והתורה היא אור שהארתו כללית. ובהמשך העמוד אמרין שעבירה מכבה מצוה ואינה מכבה תורה.

מהר"ל (תפארת ישראל פ"ד) מבאר (וכן עולה מדברי המהרש"א): תורה היא דבר רוחני בעצם, יותר מן המצוה שמלוכשת על חפץ ופעולה גשמיים. זה דוגמת 'נר' שהוא כלי עם שמן ופתילה, ואם חסר אחד מהם אין הארה. הנר תלוי בתנאים החומריים. כך גם המצוה.

לעומת זאת, תורה היא אור בעצם. כשם שאור של עמוד השחר אינו זקוק לאיזה חפץ חומרי שנמצא בעולם, כך התורה. כולה רוחנית.

והנפש החיים (שער ד פרק ל) מציין לגמ' במגילה שתשמישי מצוה נזרקין, ואילו תשמישי קדושה, דהיינו קלף שנכתב עליו דבר תורה, נגנזין. שכל המחובר אל התורה, אל הקודש, מתקדש וטעון גניזה (גם אם נמחק הדבר תורה). בשונה מתשמישי מצוה שאין החפץ נהפך לחלק מהמצוה.

וכפי שמבאר רבי אייזיק חבר הטעם שעבירה מכבה מצוה ואינה מכבה תורה, לפי שמצוה היא דבר שעומד על הדבר הגשמי, כגון האברים, וכשאותו אבר נפגם בעבירה, הרי האבר איבד את המצוה (שהרי המצוה לא שינתה את החומרי לרוחני). ואילו תורה שכולה רוחנית אין העבירה

הבן יהודע.

דף כד

מישתא לא שתיא קנוי מקני

נחלקו רש"י והרמב"ם מדוע אשה שאסורה לו אינה שותה. רש"י מבאר מכח הפסוק "כי תשטה אשתו" - בראויה לאישות הכתוב מדבר. הרמב"ם לומד שאם הבעל עבר בחייו עבירה שקשורה לביאה, אינו יכול להשקות, וכיון שהוא נשוי בעבירה, הרי אינו מנוקה מעוון ואין המים בודקין את אשתו.

כפי שהגמ' מביאה, כל הנשים הללו אינן שותות אבל יש להן קינוי. והגמ' תבאר בהמשך את מטרת הקינוי, אבל עכ"פ חזינו שיש הבדל גדול בין הקינוי לשתייה. הקינוי הוא הטענה של הבעל נגד האשה על שמועלת בקשר ביניהם. הבאנו לעיל את המהרי"ק שאם האשה לא ידעה שאסור לזנות, אין זה מועיל, שכן סוף סוף מעלה בבעלה. והאחרונים (ביה"ל, קוב"ש) מדייקים מדברי הרמב"ם שאע"פ ששחוף לא יכול לבעול, יש כלפיו קינוי מצד הקפידא דבעל. וכן הוא לשון קנאה בלה"ק, שמקנא במי שמשוייך עצמו למקום אחר תחת שישתייך למקומו האמיתי. (עיין לעיל ב. שהארכנו בזה).

מעתה מובן היטב, לגבי קינוי כל מקום שיש נישואין יש קינוי, והבעל יכול לטעון כלפיה. אבל שתייה היא התערבות הקב"ה להשכיך שלום ביניהם, וכשהנישואין אינם ראויים לכך, אין המים בודקין אותה. לפי רש"י משום שצריך נישואין ראויין, ולפי הרמב"ם משום שבעינין שהבעל מנוקה מעוון. שתייה היא התערבות מלמעלה, ולכך יש תנאים. אבל קינוי הוא זכות הבעל למנוע מעילה בו, ובזה כל בעל יכול לעשות כן.

דף כה

סח לי זעירא

ת"ש דאמר רבי אושעיא שלשה דברים סח לי זעירא מאנשי ירושלים. ויש להעיר מדוע נקטו לשון 'סח' ולא נקטו בפשטות לשון 'לימדני'.

רבי צדוק הכהן (דברי סופרים אות לו) מבאר שמי שכל ענינו הוא תורה, וחושב והוגה בה בכל עת, זוכה שהשיחת חולין שלו נעשית תורה. וכמו שאמרו ששיחת חולין של ת"ח צריכה לימוד. וממשיך ומבאר שעל כן כל ספר בראשית הוא שיחה של האבות, וע"ז אמרו חז"ל יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים, כי מתוך שיחה זו עולה תורה מיוחדת.

ועוד כתב שכשיבוא מלך המשיח, כל עם ישראל יצטרפו למדרגה זו, ומלאה הארץ דעה את ה', שכל שיחה של אדם מישראל, יהיה נובע ממנו תורה.

ויש שזכו בעוה"ז לדרגה זו. וכמו שנאמר על רב שלא שח שיחה בטלה. ועל כן למדו משיחותיו חידושים שונים.

וכל מקום שנאמר בש"ס "סח לי", הפירוש הוא שהיו אלה דיבורים של שיחת חולין, שנלמד מהם דינים. ומביא דוגמה מהגמ' דידן, שרבי זעירא סח שיחת חולין, ומתוכה למדו את שלשה דברים הללו. וזו דרגה נעלה, שאדם שגופו תורה, גם השיחה שלו היא תורה.

מסיים רבי צדוק שכשם שבדברי הנביאים מצינו שנכתבה נבואה שנצרכה לדורות, זה גם הכלל בשיחות התנאים והאמוראים, שמה שנצרך לדורות נקבע בגמרא.

בפתח עיניים כתב החיד"א תירוצ' שלישי, דהנה יש להקשות איך מותר ללכת לבית כנסת רחוק, בשעה שיש בית כנסת קרוב, הלא 'אין מעבירין על המצוות'. וביאר על פי יסוד של החכם צבי, דכאשר יש מעלה במצוה מסוימת אין אומרים בזה אין מעבירין על המצוות. וממילא זה מה שאמרה אותה אלמנה "שכר פסיעות", הכוונה היא שיש הידור ומעלה בבית הכנסת הרחוק, ועל כן לא שייך בזה אין מעבירין. ועכ"פ אין כוונתה לעצם השכר, אלא למעלת המצוה (שמתבטאת בשכר).

תירוצ' רביעי איתא ברבי צדוק הכהן (דברי סופרים אות ד) יש חילוק בין "פרס" ל"שכר". פרס היינו תועלת אישית שלוקח לעצמו, וזהו לשון פרס - חלק. ומי שעושה מצוות לתועלת אישית, עליו נאמר "אל תהיו כעבדים וכו'". אבל באמת מה עיקר השכר של המצוה? צדיקים יושבין ועטרותיהן בראשיהם ונהנים מזיו השכינה, שכר כזה כל כולו דביקות, ואין שום חסרון בכך שאדם מכוון למען קבלת שכר זה. אדרבה, זה עיקר המכוון בכל מעשי המצוות. להגיע לדביקות בהקב"ה. אין זה נחשב "על מנת לקבל פרס", אלא על מנת להתקרב להקב"ה. ובמיוחד לפי מה שנתבאר בשיעור הקודם בשם המהר"ל, שכל עניין התפילה היא קירבת אלקוים, א"כ השכר כאן הוא השכר מצוה בעצם.

דף כז

פריעה ופרימה באיש ולא באשה

הזכר יצחק (ח"א סי' מד) כתב דבר נפלא. מצינו כאן שאיש פורע ופורם ולא האשה. וכן מוסיפה הגמ' בכריתות שהאיש המצורע אסור בתשה"מ בימי ספרו ואילו אשה מצורעת מותרת. מבאר הזכר יצחק שיש במצורע שני ענינים: (א) מה שקשור לטומאת המצורע. ובזה איש ואשה שווים. (ב) דין אבילות. המצורע נחשב אבל, ויש דינים שנובעים מכך. זה ענין פריעה ופרימה ששוים באבל ומצורע. וכן איסור תשה"מ. חלק זה שבמצורע שייך רק באיש, ולא באשה.

ובזה מיישב הזכר יצחק את רש"י (נדה לו, א) שמצורעת יכולה לשלח קרבנות, הגם שמצורע אינו יכול לשלח (מו"ק טו, ב). ומבאר הזכר יצחק שהמניעה משילוח קרבנות הוא מדין אבילות ולא מדין טומאה (והרי טמא משלח קרבנותיו), וכ"כ בתוס' רא"ש מו"ק טו, ב, ומאחר שאשה אינה בדין האבילות של מצורע, יכולה לשלח הקרבנות.

ודברי הזכר יצחק מובאים באגרות משה (ח"א קדשים סי' ז) וכתב דהוא מלתא דמסתברא, וע"ש.

ולהבין יותר ענין האבילות שבמצורע, נראה, שהרי מצורע חשוב כמת, ועל כן יש בו צד אבילות. וכן משמע באריז"ל.

אבל עדיין צ"ב מה הטעם לחלק בין איש לאשה בזה, הרי ודאי גם באשה מצורעת אמרינן שחשובה כמת. וצ"ע.

ושמא ניתן לתת כיוון, ע"פ דברי הגר"ח שמואלביץ זצ"ל בשיחות מוסר שהטעם שמצורע חשוב כמת, משום שאינו יכול להעניק ולהתחבר לאחרים (שיושב חוץ למחנה). והנה ידוע שיש הבדל בין איש לאשה בענין זה של חיבור. איש מצווה בפריה ורבייה ואשה אינה מצווה. לפי חלק מהאחרונים באיש יש ערבות לאחרים, ובאשה אין. מעתה ניתן לומר שאמנם גם אישה מצורעת חשובה כמת, אך באיש ששרוי במצב זה, יש צורך ביותר להתאבל על כך.